

„Őrizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy elveszenek végleg,
s ezáltal is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.”

Cato

Válogatás a „**Fehérpartok**” **alján** címmel készülő
helytörténeti kiadványból.

(szerkeszti: Heinrich Pál)

A balatoni csata II.

(részlet)

A német „Konrad III.” fedőnevű felmentési kísérlet eseményei Veszprém és Fejér megye területén 1945. január 18-26-ig. (folytatás)

..A 3. páncélgránátos ezred, a 6. harckocsiezred és az 543. páncélhadosztály erői (Lepsény körzetéből) Enying irányába törtek előre. A támadócsoport előrevetett osztagát a 3. páncélos felderítő osztály harckocsikkal és rohamlövegekkel megerősített hat gépesített százada alkotta, amely jelentősebb harc nélkül közelítette meg Enyinget.

A gyors ütemben előrenyomuló német gépesített és harckocsizó ékekre a szovjet 189. csatarepülőhadosztály IL 2-es kötelékei és a 288. vadászaprepülőhadosztály nagy tűzerejű Jak 9-es vadászai vetették magukat. A szovjet kötelékek délután 13-15 óra között egymást követő hullámokban bombázták a német 3. páncélos hadosztály harcrendjét és felvonulási útvonalait. Különösen heves szovjet csatarepülő-támadások érték a hadifontosságú útvonal mellett fekvő Balatonakarattyát és Balatonkenesét.

Délután 14 óra után a német 3. páncélos hadosztály baloldali támadó éke előtt haladó 3. páncélos felderítő osztály gépesített páncélos osztagai áttörtek a Balatonbozsok és Enying közti völgyben telepített szovjet aknazárakon, majd benyomultak Enying községbe. A szovjet csapatok gyors visszavonulása miatt csak jelentéktelen utóvédharcok voltak a községen átvezető műút két oldalán. A német 6. harckocsiezred páncélosai a vasútállomás előtti útszakaszon utólérték és eltaposták egy visszavonuló szovjet gyalogos és fogatolt oszlopot.

A németek Enyingen kb. 8-10 db szovjet harckocsit zsákmányoltak. A nagyvendéglő udvarán összegyűjtött páncélosokat azonnal német felségjellel festették át s a 6. harckocsiezred állományába sorolva, harcba vetették.

A 3. páncélos hadosztály jobbszárnyán, a Lepsény és Siófok közti műút térségében az 1. páncélos felderítő osztály tört előre, és az esti órákra elérte a Sóstó és Csaphegy terepszakaszt. Súlyos éjszakai harcok alakultak ki, melyben a visszavonuló szovjet 1. gárda megerősített körzet zászlóaljai a reggeli

órákig lezárták a Siófok felé vezető műutat és Balatonszabadi északi szélét.

A gyorsan előrenyomuló német gépesített és harckocsizó csapatok mögött számos helyen maradtak kisebb-nagyobb szovjet egységek, melyeket a német 4. lovasdandár 41. és 5. lovasezredeinek csapatai számoltak fel.

A német 3. páncélos hadosztály támogatására már január 18-án éjszaka felvonultatták az eddig a Balaton északnyugati partvonalán összpontosított magyar 25. gyaloghadosztály kilenc zászlóalját és hét üteget. A Balatonudvari-Tihany partvonalat védő 26. gyalogezred három zászlóalját és 26. tábortűzérosztályát, valamint a 25. felderítő zászlóalj Balatonvilágosig vasúti szállítással, majd onnét gyalogmenetben indították a Dégtől délre támadó német 3. páncélos felderítő osztály után.

A Zirc körzetéből bevetett 27. tartalék hadosztály 27. gyalogezredét pedig Enying körzetébe vezényelték. A Balatonfüred és Balatonalmádi partszakasról bevetett 25. gyalogezred három zászlóalját, az 59. utász- és 25. páncélvadász zászlóalj a Siófok felé előnyomuló német 1. páncélos felderítő osztály nyomába vetették harcba. Ebben a sávban vetették be a 25., 37. és 84. tábortűzérosztályokat.

A Devecseren összpontosított 153. fővezérség közvetlen sorozatvető osztályt (18 db 15 cm-es sorozatvetővel) január 18-án estére Balatonbozsokra irányították. Egyik üteget Siófok, másik két üteget Dég irányában vetették harcba. A 25. gyaloghadosztály lőszerkezelő-oszlop vonatszerelvénye a balatonakarattyai Fővárosi Üdülő és a vasúti alagút között helyezkedett el, és éjszakánként innét szállították a gyalogsági és tűzérségi löszert lovas kocsikon és a 25. gépkocsioszlop tehergépkocsijaival a harcoló csapatokhoz.

A Dégtől Balatonvilágosig terjedő arcvonalszakasz hírközlési hálózatát a 25. híradózászlóalj egy rádiós és egy vezetékes százada biztosította.

Az Enying és Balatonvilágos között déli irányban előnyomuló német 1. páncélos felderítő osztály hat gépesített századát az 1335. páncélvadász osztály „Hetzer” mintájú rohamlövegeivel és a 219. rohampáncélos osztály 15 cm-es „Sturmpañzer-II.” mintájú önjáró lövegeivel erősítették meg. Az így megerősített páncélos felderítő osztály január 19-én hajnalban elérte a Mezőkomárom, Siómaros, Balatonszabadi és Siófok terepszakaszt, melyet a visszavonuló szovjet 1. gárda megerősített körlet csapatai harc nélkül kiűritettek.

A német gépesített páncélos csapatok a csatorna északi partvonalán leálltak és bevárták az Enyingen át felvonuló magyar 27. gyalogezredet, valamint az Alsótekeres és Balatonvilágos körzetén át előnyomuló magyar 25. gyalogezredet, melyet a 25., 10., és 11. tábortűzérosztályok fogatolt ütegei követtek. A német csapatok a Sió-csatorna déli partvidékére nem keltek át, mivel a szovjet 57. hadse-

reg 133. lövészhadtestének 299. és 122. lövészadosztályai a csatornától délre emelkedő magaslatokat már mindenütt megszállták és megerősítették páncélos és tüzérségi erőkkel.

Január 20-án a német támadás a Sió-csatorna vonalán végleg elakadt. Hajnalban a Sárvíz-csatorna és a Balaton közti arcvonalszakaszon harcoló német és magyar csapatok vezetését a német 60. „Feldherrnhalle” páncélgránátos hadosztály vezetési törzsére bízták (Pk.: Günther Pape vezérezredes)

Az un. „Pape” harccsoport alárendeltségébe került magyar 26. gyalogezred Sáregres és Igar körzetében, az 5. és 7. tábori póthadosztályok részei Ozora és Siómaros közötti vonalon mentek át védelembe.

Ugyancsak január 20-án a Sió-csatorna mentén Siófok és Mezőkomárom között a magyar 25. gyaloghadosztály 25. gyalogezrede vonult fel, hogy a német 1. és 23. páncélos felderítő osztályok erőit leváltsa.

A 25. gyaloghadosztály még a nap során a IV. SS-páncélos hadtest alárendeltségébe került. A Sió-csatorna biztosításának feladatát megerősített 25. gyalogezrede vette át. A magyar hadosztály nyolc feltöltött zászlóaljából és egy erős utász zászlóaljából állt. A magyar seregetest létszáma ugyan megfelelő volt, de kiképzése, fegyverzete és fegyelme meglehetősen hiányosnak bizonyult, mivel a legkülönbözőbb egységekből állították össze. Tüzérségét hat könnyű és egy nehéz üteg alkotta. Páncéltörő fegyverzete a kisebb mennyiségben rendelkezésre álló páncéltörőkön és páncélréteken kívül január 20-án este 11. gépvontatású 7,5 cm-es nehéz páncéltörő ágyúból állt. A német páncélosok után beérkező magyar honvédeket az elmúlt két nap súlyos harcainak iszonyatos képe fogadta. A I/III. zászlóalj 9. puskásszázadának parancsnoka az alábbiakban jellemezte a környéket:

„Lepsénybe beérve megdöbbenő látvány fogadott. A falu romokban volt! –Mi történt itt? –Hol van a lakosság? –kérdeztük egymástól. Egy lelket se láttunk. A látvány friss harcok nyomait mutatta. Néhány kiégett csapatszállító volt csak a faluban, de kijutva onnan, egy páncélos csatatér tárult elénk. Legalább 50-60 kilótt harckocsi – német és orosz egyaránt – szegélyezte a műutat. Körülöttük halott katonák, a lángokból menekülő kezelő legénység. Mások, nyilván a páncélosokat kísérő gyalogság, a hősi önfeláldozás szobraivá merevedve még mindig görcsösen szorongatták a kilótt „Panzerfaustok” csövét.

De a legborzalmasabb képet a műút mutatta! Harckocsikkal eltaposott orosz katonák ellapított körvonalai – mint valami örült futurista festő torz műve – érték egymást kinyújtva és ráfagyva a betonra. Száz és száz páncélos jármű nyomán összefüggő képet alkottak, amivel betakarták az úttestet. Nem tudtuk kikerülni – iszonyodva vonultunk át rajtuk, mint az alvilág kapuján, ahonnan nincs visszatérés.

Mi voltunk az első gyalogság, aki a német páncé-

los éket követte, így tanúi lehettünk a meglepetés sikerét is viselő német támadásnak. Utunk hátralévő szakaszán láttunk házakat, ahol ágyaikból ugratták ki az orosz katonákat, hátrahagyva fegyverzetüket és ruházatukat...

Január 20-án a III. páncélos hadtest 23. páncélos hadosztálya északról karolta át Székesfehérvárt, a 3. lovas hadosztály pedig Sárkeresztes és Csór irányából igyekezett áttörni a szovjet 68. lövészhadtest védelmi vonalait. A IV. SS páncélos hadtest jobbszárnyán támadó német 1. páncélos hadosztály „Huppert” harccsoportja és a magyar 52. SS lovasezred továbbra is heves harcokat vívott a 84. lövészadosztállyal a csóri halastó és Sárszentmihály közti terepszakaszon.

Az 1. páncélos hadosztály jobbszárnyán előnyomuló „Bradel” harccsoport, valamint az 1. harckocsi ezred és a 24/1. harckocsi-osztály délnyugatról és délről támadta a Székesfehérvárt védő szovjet 21. gárda lövészhadtest csapatait.

A 3. SS „Totenkopf” páncélos hadosztály a déli órákban elérte a Gárdonyi-Pusztaszabolcs vonalat. Az 5. SS „Wiking” páncélos hadosztály balszárnyával a körülzárt szovjet 133. lövész és 18. harckocsi hadtestekkel harcolt, jobbszárnya ugyanakkor a délután folyamán elérte Perkátát.

A német 3. páncélos hadosztály csapatai Adony, Dunapentele és Dunaföldvár szélességben kijutottak a Dunához.

Január 21-25 között a 3. SS és 5. SS páncélos hadosztályok a Duna és a Velencei tó között vívtak súlyos harcokat a szovjet 5. gárda lovashadtesttel.

Január 21-én este a szovjet 21. gárda lövészhadtest hősi harcok után feladta Székesfehérvárt, majd visszavonult a Kisfalud és Zámoly keleti széle terepszakaszra.

Január 22-re a Balaton és a Sió-csatorna térségében elcsendesedtek a harcok. A németek óriási áldozatokkal járó sikerei ellenére január 22-re olyan hadműveleti helyzet állt elő, melynek alapján a szovjet főparancsnokság ellencsapás végrehajtását rendelhette el. A tervek szerint január 22-25 között erővel és eszközökkel kellett a szovjet 4. és 26. hadseregeket feltölteni, melyek parancsot kaptak arra, hogy 1945. január 27-én délelőtt 10-11 óra között kezdjék meg az ellencsapás végrehajtását.

A német „Konrad-III.” fedőnevű ellencsapás csődje január 26-án estére a teljes frontvonalon nyilvánvalóvá vált. Ennek ellenére az OKH és a „Dél” hadseregcsoporthoz vezetői törzsei nem adták fel elképzeléseiket. A szovjet 3. Ukrán Front január 27-én délelőtt 10-11 óra között megindított ellencsapása azonban a németek minden tervét halomra döntötte.

folytatás következik...

Forrás:

*Veress D. Csaba
A balatoni csata*

Apró diákembar ko-romban történt, hogy először vittek Pestre, város-nézni. Persze, hogy minden tetszett: a szép új házak, a tornyos köz-épületek, meg a hordárok, akik bizony különb le-gények a mi Ponty-támogató „tróger”-einknél. Legjobban tetszett mégis azonban a vén Duna, mely nyilván diadalkapunak nézi még ma is a Lánchidat, oly méltóságosan hömpölyög el alatta. Milyen semmiség e mellett a mi kanálisunk, a mely maholnap már az egész város területén boltozat alá buvik a fölötti szegényében, hogy őt csupán csak a szegény újszülött cicák elhajókáztatására tudják használni; pedig hát négy-öt kilométeres vargabetű árán hajlandó lenne a Sóstó-ból miniatűr-fürdőhelyet varázsolni.

Magyarok büszkesége, hatalmas Balaton, bocsáss meg, hogy hasonlításkeppen előbb egyebekről tettem említést. Te, aki megszegyeníted a kaméleont hangulat szerint váltakozó színpompáddal, aki megszegyeníted a legigazabb embert becsületes következetességgel és emellett ezer kibúvót találsz, hogy megszegyenítsd a legkacérabb asszonyt kiszámíthatatlan szélyeiddel; aki úgy tudsz mosolyogni, mint a lilium kelyhében ringó harmatgyöngy, vagy elkomolyodni, mint a haragos égbolt; kacagni, mint az erdők csalogánya, vagy zokogni, mint egy szívében, lelkében összetört öregember; szemérmesen susogni, mint a szerelmes lányka, vagy dübörögni, mint az eget-földet megrázó mennydörgés – te vagy az én ideálom!

Tizenkilenc esztendőskoromban láttalak először, de első látásra megszerettelek. Azóta szeretlek, mint gyermek az édes anyját, mint szerelmes az aráját, mint az ábrándos lélek a legeslegszebbik álmát. Van a franciának egy szép mondása: on revient toujours á ses premiers amours... Visszatérek én is hozzád időről-időre és csak nézlek-nézlek, és gyönyörködöm benned, mert szép vagy és hatalmas.

Ezidén az aligai partokon láttalak meg legelőbb; a mult vasárnap. A vasutállomásról egy hegyszakadék-forma vizmosás mellé vágott kényelmes út ereszkedik le a vízhez. Az út mellett jobbról-balról regényes rendtelenségben össze-visszadobált groteszk tömegek kapaszkodnak a magasba; mintha a mesevilág óriási állatai bámulnának az útra ostoba fejeikkel. Az út alsó végén az újonnan épült villaszerű kis korcsma oly kedvesen mosolygott ránk csinos ablakszemeivel, hogy menten betértünk. Szerencsére volt még egy üres asztal. A belső teremben a kajári hangászok becsületes ábrázatai simultak a szurtos hegedűkre; tán ők maguk is szépnek találták azt a pár jó nótát, azért feküdtek úgy neki. Csak félfüllel hallgattam rájuk; ott bűgött-csengett a másik fülemben a szöveg:

*Búsul a madár is,
Ha messze a párja
Hát a szívem, édes,
Érted hogyne fájna...*

– De milyen meleg van idefenn.

– Nem jössz fürödni?

Aliga

– Nem, akkor nem látom a Balatont.

Kimegyek a korcsmaajtón, neki a kis ákác csalitnak. A régi lejárón fölfelé törtetve elérem a part leg-

magasabbját. Mi szép vagy öreg Balaton! Az alsó partról nem tudtalak eléggé bámulni, mert a pajzán napsugarak vidám bukfencet hánytak a vizen és éppen a szemembe vágódtak, de most már nem bán-tanak; ilyen magasra nem pattannak vissza. Odalenn fürödnek a fiúk. Egy pohos úriember is van köztük. Merész nembánomsággal lépdel befelé a fenék enyhe lejtőjén, mintha pókhasával szembe akarna szállni a nyugoti szél nyomán fölbuzduló hullámokkal. De ím, jön az öreg, a habos hullám; mellbe vágja. Van nagy gaudium. Nem hallik föl hozzám, csak úgy látom. A pókhasú bácsi hanyatt esik. Kapalózik, csapkodja a szelet jobbra-balra, míg végre két lábra áll. Ránéz a hempergő Balatonra, hátat fordít neki és indul kifelé. A térdig érő vízben megáll és lehasal nagy szerényen. Így van ez jól.

Én meg tovább iparkodom a magas part taraján, vagyok tán száz vagy még több méterrel magasabban a víz színénél. Világos felé ereszkedik a part. Arra tartok. A bakterháznál lemászom nagy nehezen. Úgy csábít, úgy csalogat az a nagy víztömeg. Lent az alacsony partból kirepül egy kis madár. Benyúlok. Apró, csipegő fiókák akadnak a kezembe. Mi szépek vagytok ti sárgásszájú kis madarak! Visszateszem őket; nem emberek ezek, nem kíváncznak el az anyai fészek melegéből.

Nini, amott lenn a parton van egy kis földnyelv. Ici, pici, akkora, mint egy vidéki táncterem. Őt, hat fa van rajta. Oda szeretnék eljutni. Oda nem jár senki; egyedül hallgathatnám, mit mesélnek a csókolózó habok. Magas a fű, magas a nád, nedves a talaj, nem tudom elérni. No majd legközelebb. És ha majd elérem, eldudolom rajta, hogy:

*Búsul a madár is,
Ha messze a párja...*

Indulok szépen visszafelé az alsó parton. Szinte jól esik a kedves ákácok rám simuló árnyéka. Várnak a fiúk; vacsorázunk...

– Kedves gazd' uram, no maga a legolcsóbb, és még is kitűnő balatoni korcsmáros.

Ez silány próza ugyan, de igaz. Mi fejeváriak majd csak ide járunk.

– Tíz percünk van még? Kedves jó fiúk, bocsássatok meg, hadd vigyem a poharamat. Kiülök a vízpartra. Nincs künn most senki. Nekem mesél a Balaton, felém sietnek a hullámok az almádi partról, nekem dúdolják, hogy:

*Búsul a madár is,
Ha messze a párja
Hát a szívem, édes,
Érted hogyne fájna...*

Forrás:

Fejérmegyei Napló, 1902. július 10.

Hatszáz sertés hizlalását vállalta a világosi T. Sz. Cs.

Alig pár száz méternyire a balatoni műúttól fekszik a világosi termelőcsoport. Egy-két csaholó kutya barátosan kerülget bennünket. Jó kedvük van nekik is, disznóölés van Nagy Jánosnál, a termelőszövetkezeti csoport vezetőjénél.

– Ez a csoport 1948 decemberében alakult hat taggal – mondja el Nagy elvtárs -, 4-10 hold földdel léptek be és bizony mi is éreztük azt a közmondást, hogy minden kezdet nehéz. Keményen megdolgoztunk, de meg is lett az eredménye. Különösen a disznóhizlalással értünk el sikert. Az országban első helyen áll hizlalásunk 17 százalékkal és ez 54000 forintot jövedelmezett a tagoknak.

Most 11 új taggal szaporodtunk, akik látták jó eredményeinket és örömmel léptek be hozzánk. Most engedélyt kértünk, hogy a második típusú termelőszövetkezeti csoportról a fejlődöttebb formájú harmadik típusra térhessünk, ahol a teljesített munka arányában osztjuk szét a jövedelmet.

Arra a kérdésünkre, hogy készen vannak-e a tervvel, elmondja, hogy nagy részletekben már megbeszélték a termelés főbb irányait. Most kaptak értesítést a földművelésügyi minisztériumtól, hogy 15 tehenet kapnak. Elmondja még, hogy 600 sertést állítanak be hízásra.

Termelési szerződést kötöttünk – világosít fel bennünket Nagy elvtárs – és az idén már sokkal könnyebben fogunk dolgozni, mert az elmúlt évben többféle voltak földjeink, de az őszi tagosítás után most mind egy tagban van és így a lepszényi gépállomás traktoraival már mindent felszántottunk és bevetettünk. Most várjuk a gépállomás termelési szakértőjét, akinek útmutatásával készítjük el új üzemtervünket, hogy hozzájárulhassunk a szocializmust építő ötéves tervhez.

Beszélgetésünk alatt a többiek is bejönnek a csoport irodájába. Itt áll Németh Lajos, a legöregebb tag (66 éves, de egészségesebb mint bármelyik fiatal) örömmel mondja: - Most olvastam az újságban, hogyha tíz évig van valaki egy helyen állami üzemben és megbetegszik, megkapja a teljes fizetését az OTI-tól. Nem is tudják az elvtársak, hogy ez minket milyen megnyugvással tölt el, mert látjuk, hogy vezetőink mindenben védik a dolgozók érdekét.

Arról tudnánk sokat beszélni, hogy most – mikor mindenünk megvan, magunknak dolgozunk, disznót ölhet mindegyikünk -, hogy érezzük magunkat – mondja Gudics István, aki 12 évig volt itt gazdasági cseléd -, vagy; hogy húztuk az igát látástól – vakulásig, nyáron reggel háromtól este tízig. Lugosi József pesti gyárosnál, akie a birtok volt. A gazdától a botosispánig mindenki minket szidott, nyúzott és a komenciónkhoz

A főkajári EPOSZ-ifjak segíteni mentek a világosi termelő- szövetkezetnek

A balatonfőkajári EPOSZ-ifjúság megmutatta, hogy nem csalatkoztunk akkor, amikor őket, mint a megye jó EPOSZ-szervezetét ismertük el. Ez is példa rá, hogy mi bátran számíthatunk az ifjúságra, mert ők a beléjük vetett bizalmat, reményt beváltják. Világos már az ifjúság előtt, hogy az ő jövőjük a népi demokráciában, a szocializmus építésében biztosítva van.

Ennek tudatában határozta el a balatonfőkajári EPOSZ-ifjúság június 11-én este tartott értekezletén, hogy brigádot szerveznek s a balatonvilágosi táblás csoporthoz kimennek segíteni dolgozni. Azonnal 20 tagú brigádot alakítottak, akik vasárnap reggel kapával a vállukon nótaszóval mentek a csoporthoz, hogy a cukorrépájukat megkapálják.

A csoport tagjai boldog örömmel fogadták ezt a segítséget. A legjobbkor jött sok munkájuk közepette. A munkaerőhiány onnan adódik náluk, hogy a csoport tagjaiból már a második személyt vitték el iskolára s így a munkaerő kiesés észrevehető volt a munkánál.

Ez a dolgozók állama, amelyben nem a kiváltságosoké az iskola, hanem az egyszerű munkások és parasztlak tanulnak az iskolákon, hogy azt elvégezve tudásukat gyarapítva úgy szakmailag, mint politikailag tovább segíthessék a csoportot és tudásukkal, teljes odaadással építhessék a szocialista mezőgazdaságot...

Forrás:

Veszprém megyei Népiújság,
1949. június 19.

pénzt is kaptunk: nyolc pengőt.

– Nyolc pengőt hetenkint? – kérdezzük.

– Hetenkint? Évente és azt sem egyszerre, hanem fertájonként két pengőt! – válaszolja mérgesen.

Itt találjuk még Veréb Ferenc szakoktatót, aki Veszprémből a Mezőgazdasági Igazgatóságtól jött ki két hetes vándortanfolyamot tartani. Veréb elvtárs elmondja, hogy a szakirányú és ideológiai előadásokon a csoport tagjain kívül még sok kívülálló is részt vesz. Megjegyzi, hogy a legöregebbtől a legfiatalabbig itt mindenki örömmel és szorgalmasan tanul, mert tudják, hogy csak kellő szaktudással és képzettséggel tudnak fejlett, virágzó mezőgazdaságot létesíteni.

✍ Szabados András

Forrás:

Veszprém megyei Napló,
1950. január hó 15.